

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1/2568
ประโยชน์ของมารดาผู้อนุบาลขัดกับประโยชน์ของบุตรคนไร้ความสามารถ
ที่ถึงกรรมไปก่อน*

Supreme court decision number 1/2568
The interests of a mother, guardian of her child, are in conflict
with those of the later who has passed away

ไพโรจน์ กัมพูสิริ
Pairojana Kampusiri

อาจารย์บรรยายพิเศษ
คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ถนนพระจันทร์ เขตพระนคร กรุงเทพฯ 10200
Special Lecturer
Faculty of Law, Thammasat University, Pra Chan Road, Phra Nakorn, Bangkok, 10200
Corresponding author E-mail: pairoj_kp@hotmail.com
(Received: February 3, 2026; Revised: February 3, 2026; Accepted: February 10, 2026)

บทนำ

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1575 มีวัตถุประสงค์เดียวกับมาตรา 1574 อันได้แก่ การปกป้องคุ้มครองทรัพย์สินของบุตรผู้เยาว์ วิธีการปกป้องก็จะต้องให้ศาลอนุญาตเสียก่อนที่ผู้ใช้อำนาจปกครองจะทำนิติกรรมใดเกี่ยวกับทรัพย์สินของผู้เยาว์ หรือถ้าในกิจการใด ประโยชน์ของผู้ใช้อำนาจปกครองขัดกับประโยชน์ของผู้เยาว์

คำพิพากษาศาลฎีกาที่นำมาวิเคราะห์นี้เป็นเรื่องของมาตรา 1575 อันเป็นกรณีประโยชน์ของทั้งสองฝ่ายขัดกันซึ่งแตกต่างจากนิติกรรม 13 อนุมาตรา ที่กำหนดไว้อย่างชัดเจนในมาตรา 1574 ดังนั้น การวินิจฉัยว่าอะไรหรือกรณีใดจะถือว่าเป็น “กิจการ” และข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นจะถือว่าเป็นเรื่อง “ขัดกันประโยชน์” หรือไม่ เป็นจุดสำคัญของการที่จะสรุปว่า จะต้องได้รับอนุญาตจากศาลก่อนหรือไม่อย่างไร ที่น่าสนใจอย่างยิ่งคือคำพิพากษาศาลฎีกาฉบับนี้เป็นตัวอย่างในการใช้การตีความข้อเท็จจริงเพื่อหากฎหมายเป็นถนนสู่ทางที่จะให้ความยุติธรรมแก่ทุกฝ่ายในกรณีพิพาทที่เกิดขึ้น

* ศาสตราจารย์ ดร.ไพโรจน์ กัมพูสิริ, นิติศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยมอันดับ 2) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ปริญญาเอก สาขากฎหมายเอกชน มหาวิทยาลัยปารีส 2, ปัจจุบันเป็นอาจารย์พิเศษบรรยายกฎหมายลักษณะครอบครัวและมรดก ณ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย; บทบัญญัติที่อ้างในบทวิเคราะห์นี้เป็นบทบัญญัติจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ทั้งสิ้น

ข้อเท็จจริง

การที่ ก. ทำสัญญาประกันชีวิตโดยระบุให้โจทก์และจำเลยที่ 1 เป็นผู้รับผลประโยชน์เป็นกิจการใดที่ ก. ได้ทำไว้ก่อนตกเป็นคนไร้ความสามารถและถึงแก่ความตาย ดังนั้น ถ้าประโยชน์ของผู้ใช้อำนาจปกครองหรือประโยชน์ของคู่สมรสหรือบุตรของผู้ใช้อำนาจปกครองขัดกับประโยชน์ของคนไร้ความสามารถ ผู้อนุบาลต้องได้รับอนุญาตจากศาลก่อนจึงจะทำกิจกรรมนั้นได้ มิฉะนั้นจะเป็นโมฆะตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 1575 ประกอบมาตรา 1593/3 วรรคสอง และ 1598/18 วรรคหนึ่ง เมื่อจำเลยที่ 1 ผู้อนุบาลของ ก. ขอเปลี่ยนผู้รับประโยชน์ตามสัญญาประกันชีวิตทั้ง 2 ฉบับ โดยนำชื่อโจทก์ออกและระบุให้จำเลยที่ 1 เป็นผู้รับผลประโยชน์เพียงผู้เดียวและจำเลยที่ 2 ผู้รับประกันภัยเปลี่ยนให้ความประสงค์ของจำเลยที่ 1 ย่อมทำให้โจทก์ซึ่งเป็นภรรยาของ ก. ไม่ได้รับผลประโยชน์ตามสัญญาประกันชีวิต เท่ากับ ก. ซึ่งเป็นผู้เอาประกันไม่ได้รับผลประโยชน์ทั้งหมดตามความประสงค์ในการทำสัญญา ในขณะที่จำเลยที่ 1 ได้ผลประโยชน์ตามสัญญาประกันชีวิตมากขึ้น จึงเป็นกรณีที่ประโยชน์ของจำเลยที่ 1 ในฐานะผู้อนุบาลขัดกับประโยชน์ของ ก. คนไร้ความสามารถและขัดกับเจตนาที่แท้จริงของ ก. คนไร้ความสามารถ เมื่อจำเลยทั้งสองกระทำการโดยไม่ได้รับอนุญาตจากศาลก่อน จึงตกเป็นโมฆะตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าว ทั้งยังถือว่าจำเลยที่ 1 ใช้สิทธิโดยไม่สุจริตด้วย การที่จำเลยที่ 2 ชำระค่าสินไหมทดแทนตามกรมธรรม์ประกันชีวิตให้แก่จำเลยที่ 1 เพียงผู้เดียวจึงไม่ชอบ

บทวิเคราะห์

ดังที่ได้กล่าวไปแล้วว่า นิติกรรมสำคัญ 13 ประการที่มาตรา 1574 กำหนดไว้ตลอดจนกิจการหรือนิติกรรมที่มาตรา 1574 ถือว่าประโยชน์สองฝ่ายขัดกันต่างเป็นการจัดการทรัพย์สินที่ศาลเข้ามาควบคุมเพื่อป้องกันผลประโยชน์ของผู้เยาว์ สองมาตรานี้มีวัตถุประสงค์คล้ายกับบทบัญญัติในมาตรา 34 และมาตรา 1476¹ อย่างไรก็ตาม กิจการในมาตรา 1575 นี้ไม่น่าจะซ้ำซ้อนกับที่กำหนดไว้ในมาตรา 1574 เพราะถ้าเป็นเช่นนั้น ผู้ใช้อำนาจปกครองต้องขออนุญาตศาลก่อนอยู่แล้ว ด้วยลักษณะสำคัญที่แตกต่างไปกฎหมายจึงวางข้อบังคับเอาไว้ว่าจะต้องให้ศาลอนุญาตก่อนภายใต้เงื่อนไขว่า ประโยชน์ของผู้ใช้อำนาจปกครองขัดกับประโยชน์ของผู้เยาว์² หากปล่อยให้ฝ่ายแรกทำไปได้โดยพลการ อาจเกิดผลเสียหายต่อกองทรัพย์สินของผู้เยาว์นั่นเอง (โปรดดูตาราง)

¹ คือปกป้องทรัพย์สินของคนเสมือนไร้ความสามารถและคู่สมรส โดยก่อนทำนิติกรรมที่กำหนดไว้ จะต้องได้รับความยินยอมจากผู้พิทักษ์และคู่สมรสอีกฝ่ายเสียก่อน

² ทำนองเดียวกันกับกรณีผู้จัดการมรดกจะทำนิติกรรมซึ่งตนมีส่วนร่วมได้เสียเป็นปฏิปักษ์ต่อกองมรดก หากไม่มีพินัยกรรมอนุญาตไว้ จะต้องขออนุญาตจากศาลก่อน (มาตรา 1722)

ข้อแตกต่างระหว่างบทบัญญัติในมาตรา 1574 และมาตรา 1575

มาตรา 1574	มาตรา 1575
1.) กำหนดนิติกรรมชัดเจนไว้ 13 ลักษณะ	1.) กำหนดไว้กว้าง ๆ คือ “กิจการใด”
2.) ไม่มีบทบัญญัติอื่นมาขยาย	2.) มาตรา 1576 ขยายไปถึงประโยชน์ของคู่สมรสหรือบุตรของผู้ใช้อำนาจปกครองในห้างหุ้นส่วนสามัญหรือห้างหุ้นส่วนจำกัดที่บุคคลดังกล่าวเป็นหุ้นส่วนจำพวกไม่จำกัดความรับผิด
3.) เป็นกรณีบิดามารดาผู้ใช้อำนาจปกครองทำนิติกรรมเกี่ยวกับทรัพย์สินที่เป็นกรรมสิทธิ์ของบุตรผู้เยาว์	3.) อาจเป็นกรณีบิดามารดาถูกศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถและตั้งบุตรเป็นผู้อนุบาล ต่อมาบุตรผู้ปกครองจะทำกิจกรรมเกี่ยวกับทรัพย์สินของบิดามารดาผู้อยู่ใช้อำนาจปกครอง
4.) หากฝ่าฝืน นิติกรรมนั้นไม่ผูกพันผู้เยาว์	4.) กิจการนั้นตกเป็นโมฆะ

การทำนิติกรรมฝ่าฝืนมาตรา 1574 มิใช่เรื่องของนิติกรรมเป็นโมฆะ เป็นเรื่องระหว่างผู้ใช้อำนาจปกครองกับบุคคลภายนอก ซึ่งเป็นเรื่องมีหรือไม่มีอำนาจทำ บทบังคับตามมาตรา 1574 จึงหย่อนความรุนแรงกว่าและเปิดโอกาสให้ผู้เยาว์ให้สัตยาบันได้หากบรรลุนิติภาวะ แต่มาตรา 1575 เป็นข้อขัดแย้งในผลประโยชน์ระหว่างผู้ใช้อำนาจปกครองกับผู้เยาว์ จึงต้องกำหนดให้กิจการนั้นเป็นโมฆะ³

สำหรับตัวอย่างประกอบมาตรา 1575 เช่น มารดาและบุตรผู้เยาว์ต่างเป็นทายาทโดยธรรมได้รับส่วนแบ่งหุ้นมรดกในบริษัทของบิดาที่ถึงแก่กรรมไปก่อน มารดาฟ้องให้บริษัทโอนหุ้นมรดกทั้งหมดให้แก่ตนแต่เพียงผู้เดียว โดยไม่แบ่งหุ้นมรดกให้แก่ผู้เยาว์ ถือว่ามารดาเอาประโยชน์จากกิจการและประโยชน์นั้นได้ขัดกับประโยชน์ของผู้เยาว์ เมื่อไม่ได้รับอนุญาตจากศาล ย่อมตกเป็นโมฆะ (คำพิพากษาฎีกา 776/2533) หรือบิดานำหุ้นของบุตรผู้เยาว์ไปโอน เพื่อใช้หนี้ส่วนตัวของบิดา ประโยชน์ของบิดาผู้ใช้อำนาจปกครองขัดกับประโยชน์ของบุตรผู้เยาว์ บิดาธรรมโดยได้รับอนุญาตจากศาลย่อมเป็นโมฆะ (คำพิพากษาฎีกาที่ 2081-2087/2514)

คดีนี้โจทก์ก็ซึ่งเป็นภรรยาอยู่กินฉันสามีภริยากับผู้ตายฟ้องโดยอ้างว่า การที่จำเลยที่ 1 ผู้อนุบาลเปลี่ยนชื่อผู้รับผลประโยชน์ในกรมธรรม์ประกันชีวิตทั้งสองฉบับจากเดิมมีชื่อตนเป็นผู้รับผลประโยชน์ทั้งสองฉบับไปเป็นชื่อของจำเลยที่ 1 แต่เพียงผู้เดียวเป็นการขัดแย้งและไม่ใช้เจตนาแท้จริงของสามีผู้เอาประกันภัย นิติกรรมการเปลี่ยนชื่อผู้รับผลประโยชน์ดังกล่าวจึงเป็นนิติกรรมที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน ตกเป็นโมฆะ

³ ชาติชาย อัครวิบูรณ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยครอบครัว, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2552), 582.

มีประเด็นน่าสนใจที่จำเลยที่ 1 (ผู้เป็นมารดาผู้อนุบาลบุตรชายซึ่งเป็นคนไร้ความสามารถ) ยกขึ้นต่อสู้ได้แก่

- 1.) โจทก์ (ภรรยาผู้ตาย) ไม่ได้เป็นผู้ชำระเงินค่าเบี้ยประกันภัย แต่บุตรชายเป็นผู้จ่ายเอง
- 2.) เงินที่ได้รับจากกรมธรรม์ประกันชีวิตไม่ใช่มรดกของผู้ตาย
- 3.) การเปลี่ยนชื่อผู้รับผลประโยชน์ในกรมธรรม์ประกันชีวิตมิได้เป็นนิติกรรมตามมาตรา 1574 จึงต้องได้รับอนุญาตจากศาล
- 4.) การเปลี่ยนชื่อผู้รับประโยชน์ตามข้อ 3.) ก่อนที่บุตรชายของตนผู้เอาประกันภัยถึงแก่ความตาย ขณะนั้นสิทธิของโจทก์ซึ่งเป็นบุคคลภายนอกยังมิได้เกิดขึ้น ทั้งโจทก์ก็ได้สนองรับสิทธิ์ดังกล่าว

ส่วนข้อต่อสู้ของจำเลยที่ 2 (บริษัทประกันชีวิต) ได้แก่

- 1.) กรมธรรม์ประกันชีวิตเดิมทั้งสองฉบับมีผู้รับผลประโยชน์ 2 คน แต่ยังไม่มีผู้ใดยืนยันที่จะ สงวนสิทธิ์ในการรับผลประโยชน์นั้นโดยเด็ดขาด บริษัทจึงเปลี่ยนผู้รับผลประโยชน์ตามคำร้องของจำเลยที่ 1 ผู้อนุบาล ซึ่งใช้สิทธิ์ในการจัดการนิติกรรมต่าง ๆ แทนบุตรชายซึ่งเป็นคนไร้ความสามารถ
- 2.) การชำระเงินค่าสินไหมทดแทนตามสัญญาประกันชีวิตนั้นไม่ใช่มรดก⁴ ที่จะต้องดำเนินการ ชำระให้แก่ทายาท

ศาลฎีกามีคำวินิจฉัยโดยสรุปว่า

- 1.) สัญญาประกันชีวิตระหว่างผู้ตายกับบริษัทเป็นการใด ๆ อันทำลงโดยชอบด้วยกฎหมายและ ด้วยใจสมัครมุ่งโดยตรงต่อการผูกนิติสัมพันธ์ขึ้นระหว่างสองฝ่ายจึงเป็นนิติกรรมตามมาตรา 149 ทำนอง เดียวกับการที่จำเลยที่ 1 ผู้อนุบาลแจ้งเปลี่ยนผู้รับผลประโยชน์ตามกรมธรรม์ประกันชีวิตทั้ง 2 ฉบับไปยัง จำเลยที่ 2 และจำเลยที่ 2 ก็เปลี่ยนชื่อผู้รับผลประโยชน์ตามความประสงค์ของจำเลย ก็ถือว่าเป็นนิติกรรม เช่นเดียวกัน
- 2.) แต่การเปลี่ยนชื่อดังกล่าวมิใช่นิติกรรมเกี่ยวกับทรัพย์สินของคนไร้ความสามารถตามที่กำหนด ไว้ในมาตรา 1574 ประกอบมาตรา 1593/3 วรรคสอง เพราะประโยชน์ตามสัญญาประกันชีวิตจะเกิดขึ้น ก็ต่อเมื่อผู้เอาประกันชีวิตถึงแก่ความตาย
- 3.) อย่างไรก็ตาม การที่ผู้เอาประกันระบุชื่อภรรยาและมารดาของตนเป็นผู้รับประโยชน์ เป็นการ แสดงเจตนา ก่อนที่ผู้เอาประกันตกเป็น คนไร้ความสามารถและแสดงเจตนา ก่อนตาย มีวัตถุประสงค์เพื่อ ตอบแทนการมีความสัมพันธ์ที่ดี คุณธรรมความดี และบุญคุณที่ได้รับในระหว่างที่มีชีวิต และเป็นการ อุปถัมภ์ค้ำชูในการดำเนินชีวิตกันต่อไป โดยเฉพาะโจทก์ซึ่งเป็นภรรยามีความผูกพันกันอย่างใกล้ชิดและมี ผลประโยชน์ในเชิงทรัพย์สินร่วมกัน

⁴ ข้อต่อสู้ว่า เงินประกันชีวิตมิใช่เป็นทรัพย์สินมรดกของผู้ตายนี้จำเลยที่ 1 ก็ยกขึ้นต่อสู้เช่นเดียวกัน

4.) ด้วยเหตุดังกล่าวข้างต้น สัญญาประกันชีวิตจึงถือว่าเป็นกิจการใด⁵ ที่ผู้ตายได้ทำไว้ในขณะที่มีสติสัมปชัญญะสมบูรณ์ ดังนั้น ถ้าประโยชน์ของผู้ใช้อำนาจปกครองหรือประโยชน์ของคู่สมรสหรือบุตรของผู้ใช้อำนาจปกครองขัดกับประโยชน์ของคนไร้ความสามารถ ผู้อนุบาลต้องได้รับอนุญาตจากศาลก่อนจึงจะทำกิจการนั้นได้ ไม่เช่นนั้นเป็นโมฆะตามมาตรา 1575 ประกอบมาตรา 1598/3 วรรคสอง และ 1598/18 วรรคหนึ่ง

5.) การเปลี่ยนชื่อผู้รับประโยชน์ดังกล่าวย่อมทำให้โจทก์ซึ่งเป็นภรรยาไม่ได้รับผลประโยชน์ตามสัญญาประกันชีวิต เท่ากับผู้เอาประกันไม่ได้รับประโยชน์ทั้งหมดตามความประสงค์ในการทำสัญญา จึงเป็นกรณีที่ประโยชน์ของจำเลยที่ 1 ผู้อนุบาลขัดกับประโยชน์ของผู้เอาประกันและขัดกับเจตนาที่แท้จริงของผู้ตาย เมื่อจำเลยทั้งสองกระทำการโดยได้รับอนุญาตจากศาลก่อน จึงตกเป็นโมฆะตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายดังที่ได้ระบุไว้ในข้อ 4.)

6.) สุดท้าย ศาลฎีกายังได้สรุปว่า จำเลยที่ 1 ใช้สิทธิโดยไม่สุจริต

ในลำดับต่อไปผู้เขียนจะขอให้ความเห็นเป็นข้อ ๆ ดังต่อไปนี้

1.) โจทก์ซึ่งเป็นภรรยาของผู้ตายไม่ได้ยกบทบัญญัติมาตรา 1575 มาอ้างในฟ้องเลย อ้างเพียงว่าการที่จำเลยที่ 1 เปลี่ยนชื่อผู้รับประโยชน์ในกรมธรรม์ประกันชีวิตทั้งสองฉบับ ขัดแย้งและมีใช้เจตนาที่แท้จริงของสามีตน อีกทั้งคำสั่งศาลที่สั่งจำเลยที่ 1 เป็นผู้อนุบาลและไม่มีข้อความที่ให้จำเลยที่ 1 เปลี่ยนชื่อผู้รับผลประโยชน์แต่อย่างใด จำเลยที่ 1 ร่วมกับจำเลยที่ 2 ละเมิดโจทก์ นิติกรรมการเปลี่ยนชื่อขัดต่อความสงบเรียบร้อยขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน ตกเป็นโมฆะ

ในข้อที่ว่า การเปลี่ยนชื่อผู้รับผลประโยชน์ต่อเจตนาของผู้ตายนั้น ศาลฎีกาเห็นด้วยและได้ยกเอามาเป็นเหตุผลหนึ่งของคำวินิจฉัยให้จำเลยที่ 2 บริษัทจ่ายผลประโยชน์ตามกรมธรรม์คืนให้แก่โจทก์ดังข้อกำหนดเดิมของผู้ตาย จริงอยู่แม้กรมธรรม์ประกันชีวิตจะมีใช้พินัยกรรมแต่เจตนาที่ผู้ตายได้แสดงเอาไว้ในกรมธรรม์ในขณะที่ซื้อกรมธรรม์ ผู้ตายต้องการให้มีผลหลังจากตนเองถึงแก่กรรม ทั้งได้ย้ำเจตนาเช่นนั้นถึงสองครั้งในกรมธรรม์ทั้งสองฉบับที่ได้ซื้อไว้ ซึ่งจะไปแล้วกรมธรรม์ประกันชีวิตก็มีลักษณะบางอย่างคล้ายกับพินัยกรรมคือต่างเป็นการแสดงเจตนากำหนดการเผื่อตาย โดยผู้ซื้อกรมธรรม์ต้องการให้ผลประโยชน์ตามกรมธรรม์ตกแก่ภรรยาหลังจากตนตายไป แต่ที่กฎหมายไม่ถือว่าเป็นพินัยกรรมก็เนื่องจากประโยชน์ตามสัญญาประกันชีวิตจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อผู้เอาประกันถึงแก่ความตายสิ้นสภาพบุคคล จึงไม่ถือว่าเป็นทรัพย์สินที่ตนเองมีอยู่ก่อนหรือในขณะที่มีชีวิตอยู่

⁵ คำว่า “กิจการใด” ในมาตรา 1575 นั้น หมายถึง เรื่องที่เกี่ยวกับทรัพย์สิน รวมถึงกิจการต่าง ๆ ที่เป็นการก่อให้เกิดสิทธิและหน้าที่ระหว่างผู้ใช้อำนาจปกครองกับบุตรด้วย นอกจากนี้ คำว่า “กิจการ” ยังมีความหมายกว้างกว่าคำว่า “นิติกรรม” จึงอาจมีบางเรื่องที่มีใช้เป็นการทำนิติกรรมก็ได้ นอกจากนี้ กิจการดังกล่าวก็ไม่จำกัดเฉพาะเป็นการกระทำการระหว่างผู้ใช้อำนาจปกครองกับผู้เยาว์ อาจเป็นการกระทำกับบุคคลอื่น (ดังเช่นมารดาทำกับบริษัทประกันชีวิตในฎีกาที่นำมาวิเคราะห์นี้) โปรดดู ชาติชาย อัครวิบูลย์, *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยครอบครัว*, 582.

2.) ในประเด็นเงินตามสัญญาประกันชีวิตไม่ใช่มรดกของผู้ตาย ทั้งจำเลยที่ 1 และจำเลยที่ 2 ต่างก็ยกมาเป็นข้อต่อสู้ ตามมาตรา 1600 ทรัพย์สินหรือสิทธิที่จะเป็นส่วนหนึ่งแห่งกองมรดก จะต้องเป็นทรัพย์สินหรือสิทธิที่ผู้ตายมีอยู่ก่อนหรือขณะถึงแก่ความตาย การยกประเด็นนี้ขึ้นมาต่อสู้ทำให้น่าคิดว่าแม้เงินตามสัญญาประกันชีวิตจะเป็นทรัพย์สินมรดกของผู้ตายก็ตาม แต่โจทก์ก็มีใช้ภรรยาที่ขอด้วยกฎหมายของผู้ตายเพราะเพียงแต่อยู่กินร่วมกันโดยไม่ได้จดทะเบียนสมรสแต่อย่างใด

3.) จำเลยที่ 1 ต่อสู้ว่าการเปลี่ยนชื่อผู้รับผลประโยชน์ในกรมธรรม์ประกันชีวิตมิใช่เป็นนิติกรรมตามมาตรา 1574 ประกอบมาตรา 28 จำเลยที่ 1 จึงไม่ต้องขออนุญาตจากศาล ในประเด็นนี้ศาลฎีกาก็เห็นด้วยว่าการเปลี่ยนชื่อมิใช่นิติกรรมใน 13 ลักษณะของมาตรา 1574 แต่ศาลเห็นว่าเป็นเรื่องของมาตรา 1575 อันได้แก่ผลประโยชน์ของผู้ใช้อำนาจปกครองขัดกับผลประโยชน์ของผู้เยาว์

ข้อที่ผู้เขียนต้องขอชมศาลฎีกาที่วินิจฉัยว่าสัญญาประกันชีวิตตลอดจนการเปลี่ยนชื่อผู้รับผลประโยชน์ ถือว่าเป็นนิติกรรม ตามมาตรา 149 แต่นิติกรรมดังกล่าวมิใช่นิติกรรมที่ผู้อนุบาลจะจัดการทรัพย์สินของผู้เอาประกันอันจะต้องได้รับอนุญาตจากศาลตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 1574 ประกอบมาตรา 1598/3 วรรคสอง เพราะประโยชน์ตามสัญญาประกันชีวิตจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อผู้เอาประกันถึงแก่ความตาย การจัดการทรัพย์สินของผู้ตายต้องไปว่ากันตามบรรพ 6

4.) สำหรับประเด็นที่ศาลวินิจฉัยว่าจำเลยที่ 1 ใช้สิทธิโดยไม่สุจริตนั้น มีข้อน่าคิดว่าตามมาตรา 5 ในการใช้สิทธิแห่งตน บุคคลทุกคนต้องกระทำโดยสุจริต และมาตรา 6 กำหนดไว้ว่าให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าบุคคลทุกคนกระทำการโดยสุจริต เมื่อศาลฎีกาได้วินิจฉัยว่าจำเลยที่ 1 ทำการโดยไม่สุจริต ย่อมแสดงว่าศาลฎีกาได้พิสูจน์หักล้างบทสันนิษฐานในมาตรา 6 ดังกล่าว ไม่สุจริตอย่างไร คงต้องอ่านข้อเท็จจริงอย่างละเอียดและสมมติตนเองเป็นภรรยาผู้ตายซึ่งผู้เอาประกันยกผลประโยชน์จากกรมธรรม์ให้ไว้หนึ่ง สำหรับความไม่สุจริตของบุคคลยังมีตัวอย่างที่ชัดเจนในคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5579/2567⁶ ซึ่งเป็นเรื่องภริยาฟ้องเรียกค่าทดแทนจากหญิงอื่นที่มีความสัมพันธ์ฉันคู่สาวกับสามีของตน

⁶ โจทก์ซึ่งเป็นภริยาใช้สิทธิฟ้องเรียกค่าทดแทนจากจำเลยเนื่องมาจาก ล. ระวังการจ่ายเงินค่าเลี้ยงดูและการใช้บัตรเครดิตของโจทก์ตามข้อตกลงเป็นสำคัญ มิได้มีเจตนาที่จะใช้บทบัญญัติตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1523 วรรคสอง มาเรียกค่าทดแทนจากจำเลยอย่างแท้จริง การฟ้องคดีของโจทก์ไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายใดให้กระทำได้อีกทั้งยังเป็นการใช้สิทธิฟ้องจำเลยโดยไม่สุจริต ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 5 โจทก์ไม่มีอำนาจฟ้อง

ตรงข้ามกับคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1241/2567 ซึ่งเป็นกรณีจำเลยทั้งสองจดทะเบียนหย่าโดยมีเจตนาล่วงเพื่อหลีกเลี่ยงการถูกบังคับคดี โดยศาลใช้มาตรา 155 วรรคหนึ่งและมาตรา 172 วรรคหนึ่ง อันเป็นบทกฎหมายเฉพาะเป็นหลักในการวินิจฉัยชี้ขาดตามที่มาตรา 4 วรรคหนึ่ง บัญญัติไว้ไม่ต้องอาศัยมาตรา 5 เรื่องการใช้สิทธิแห่งตนที่บุคคลทุกคนต้องกระทำโดยสุจริต อันเป็นบทกฎหมายทั่วไปมาใช้ในการวินิจฉัยคดีนี้

บทสรุป

คำพิพากษาศาลฎีกาที่นำมาวิเคราะห์นี้ นอกจากจะเป็นเรื่องประโยชน์ระหว่างผู้อนุบาลขัดกับผู้อยู่ใต้อำนาจปกครองตามมาตรา 1575 แล้ว วินิจฉัยของศาลฎีกายังมุ่งที่จะเคารพเจตนาผู้ตายที่ได้แสดงไว้อย่างชัดเจนในกรรมธรรม์ประกันชีวิตยกผลประโยชน์ให้แก่ภรรยาและมารดา แม้จะเป็นภรรยาที่ผู้ตายไม่ได้จดทะเบียนสมรสด้วยก็ตาม อนึ่งแม้กรรมธรรม์ประกันชีวิตจะไม่ใช่พินัยกรรมและผลประโยชน์ตามกรรมธรรม์จะไม่ไ้มรดกของผู้ตายก็ตาม แต่ที่น่าชมเชยก็คือการที่ศาลฎีกาได้วินิจฉัยให้เป็นนิติกรรมและในที่สุดก็สรุปว่าเป็น “กิจการใด” ตามมาตรา 1575 ในสองข้อนี้ศาลได้อธิบายไว้อย่างชัดเจนและชี้ให้เห็นในตอนท้ายว่าประโยชน์ของทั้งสองฝ่ายขัดกันอย่างไร

วิเคราะห์ฎีกาฉบับนี้ ผู้เขียนไม่ได้เขียนลงลึกทางวิชาการแต่อย่างใด ขอให้ผู้อ่านคิดเสียว่าเป็นงานเขียนที่อธิบายมาตรา 1575 ก็แล้วกัน

ขอโทษจริง ๆ ครับ